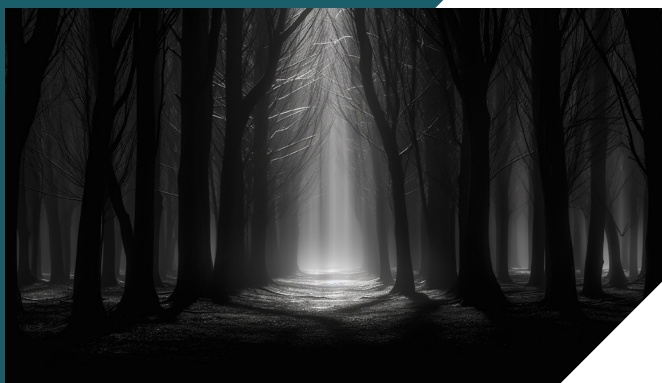

"ואפילו בהסתרה.."

התורה מאיימת שה' יעזוב את העם היהודי, ויסתיר ממנו את פניו.
אך רש"י ממתיק את הגלולה ואומר שזה לא יהיה ממש כך.
הנחמה שבתוך ההסתרה

חוברת למרצה

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

פרשת ניצבים-וילך

THE
SHLUCHIM
OFFICE

לזכות הרב יוסף וזוגתו מרת יעל ומשפחתם שיחיו מיכאל ושויילי

לתרומות והקדשות, צרו קשר JEWISHINSIGHTS@SHLUCHIM.ORG
להורדת שיעור חינוך זה, בקר בכתובת WWW.JEWISHINSIGHTS.ORG

עימוד | מוסי וולוסוב
אתר אינטרנט | יובל כץ וישראל ויסוצקי
אדמיניסטרציה | לוי שמטוב

ועדה מייעצת
הרב אשר דערן - קייפ-טאון, דרום אפריקה
הרב מנדי גרליצקי - תל אביב, ישראל
הרב לוי גרינברג - אלפטון, טקסס
הרב דוד גולדברג - סאו פאולו, ברזיל
הרב לוי שייקביץ - כפר חב"ד, ישראל
הרב מנדי גרינברג - טווינסבורג, אוהיו
הרב שמואל פרידמן - ב. בלנקה, ארגנטינה
הרב יוסף יצחק בלוי - כינרת, ישראל
הרב חיים דרוקמן - לוצרן, שווייץ

ספרדית
תרגום ועריכה | הרב רפי טוויל

צרפתית
תרגום ועריכה | הרב יאיר אלבז
הגהה | ש. אלבז
עימוד | לוי אלבז

פורטוגזית
תרגום | מר יצחק דיין
עריכה | הרב ישע' דיין
עימוד | מייק קטן

רוסית
תרגום ועריכה | הרב אלכסנדר גרישין
עימוד | ת. וולף

משרד השלוחים
יו"ר | הרב גדליה שמטוב
פיתוח | הרב מנדי שמטוב

עורכים
הרב אברהם גרינברג
הרב זושא גרינברג
משתתף בעריכה | הרב שלום בער חזן

עברית
עריכה לשונית | הרב לוי שייקביץ
הגהה | הרב מנחם וילהלם

אנגלית
תרגום ועריכה | הרב מענדל סופער
הגהה | הרב מענדל לברטוב

נסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרבי במומבאי, הודו

© Published and Copyright 2024 by
Shluchim Office International

א. ההמתקה שבהסתרה.....6

התורה מנבאת שבעתיד עם ישראל יעזוב את ה', וגם הוא יעזוב אותם - "וְעִזְבֹּתִים וְהִסְתַּתִּי פָנִי מֵהֶם". מפרש רש"י על המילה "והסתרת" - "כמו שאיני רואה בצרתם" (מקור 1).

שואל הרבי: לשם מה נדרש רש"י לפירוש, הלוא משמעות הפסוק פשוטה ומובנת? בנוסף, מניין לרש"י שההסתרה היא רק כלפי חוץ "כמו שאיני רואה" ולא הסתרה מוחלטת?

מסביר הרבי, שבקריאת הפסוק מתעוררת שאלה: מאחר וה' עוזב את עם ישראל (וְעִזְבֹּתִים), מה פשר ההמשך שגם יסתיר את פניו מהם, הלוא הוא כבר לא נמצא איתם? אלא, שגם כשאדם עוזב משהו, הוא יכול עדיין להסתכל עליו מרחוק. וכאן אומר הפסוק, שבנוסף לכך שיעזובתים אני גם יסתיר את פני מהם.

מדוע מגיע לעם ישראל עונש חמור כל כך? ה' נוהג בעיקרון של מידה כנגד מידה (מקור 2). מאחר ועם ישראל נטש את ה' ("וקם העם... ועזבני"), הרי שהוא נוהג כמותם - "ועזבתים".

ועל זה אומר רש"י שמהלשון "והסתרת" ולא "אכסה פני" למדים, שהכוונה איננה לכסות את פניו לגמרי בצורה שהוא לא רואה אותם. להיפך, הוא ימשיך להביט עליהם גם מרחוק, אלא שיעשה זאת בצורה נסתרת.

הדבר מהווה עבורנו נחמה גדולה. במצבים קשים לעם ישראל כשהוא סובל ומוכה, זה רק נדמה למראית עין שאלוקים לא רואה את צרתו, אך האמת היא שהוא נוכח ומצטער איתם יחד.

מאחר שנטישתו של ה' באה בתגובה לנטישה של ישראל, ברגע שישראל יעשו תשובה, הקב"ה ישוב אליהם בחזרה.

ב. הטיעון למען היהודים.....8

ישנו ויכוח בין כנסת ישראל לקב"ה מי אמור לעשות את הצעד הראשון חזרה. ה' אומר ליהודים "שובו אלי", ואז יאשובה אליכם, ואילו הם אומרים "השיבנו ה' אליך" ואז ישובה. (מקור 3).

כאן מוצג הוויכוח מי אשם במצב שנוצר. ה' מאשים את היהודים שהם עזבו אותו, ולכן הוא נאלץ לעזוב אותם. מציג הרבי את טענתם הנגדית של בני ישראל לקב"ה: הקב"ה אשם בזה, משום שהריחוק התרחש רק בגלל שה' לקח מהם את משה רבינו.

משה היה מנהיג מיוחד ומאד אפקטיבי, גם ברוחניות וגם בגשמיות. שהרי בזכותו קיבלו ישראל במדבר, מן משמים לאכול, באר מים לשתייה, וענני כבוד לשימור הבגדים. (מקור 5). ובאם הוא היה ממשיך להנהיג אותם, טוענים הם, שהריחוק לא היה מתרחש.

בשיעור זה נלמד, מהו הגורם לכך שהקב"ה עוזב את העם היהודי, ובני ישראל הופכים למרמס בין העמים, ומה אנו יכולים לעשות בשביל לשנות את זה.

השיעור לפרשת ניצבים - וילך

משיחת שבת פרשת וילך, ה'תשמ"ב, בלתי מוגה
תורת מנחם – התוועדויות תשמ"ב כרך א' עמוד 34

א. ההמתקה שבהסתרה

בפרשת וילך, לקראת סיום התורה, נפרד משה מבני ישראל וממנה את יהושע כממלא מקומו. הוא מציין, כי ביום זה מלאו לו מאה ועשרים שנה, ומכין אותם לקראת הקרבות הקרובים על כיבוש הארץ. אל לכם לחשוש ממלחמות אלו, הוא אומר, כי אלוקים עמכם.

בהמשך הדברים, הוא מוסר את דברי ה': יבואו ימים שה' יעזוב את עם ישראל, ובני ישראל יהיו למאכל לעמי הארץ.

מקור 1 חומש דברים, פרק ל"א פסוקים ט"ז-י"ז

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה שָׁכַב עִם אֲבֹתָיִךְ, וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנְהוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נֹכַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָּא שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ, וְעִזְבֹּנִי וְהִפְרֹת אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ. וְחָרָה אַפִּי בּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא, וְעִזְבֹתִים, וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם, וְהָיָה לָאֵכֶל, וּמִצָּאָהוּ רְעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת, וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא: הֲלֹא עַל כִּי אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי מִצָּאוֹנִי הָרְעוֹת הָאֵלֶּה.

לתלמיד
עמ' 3

[פירוש אבן ישראל: "וְהָיָה לָאֵכֶל, למאכל. הכול יהיו שולטים ונוגשים בו ומכלים אותו].

רש"י:

וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי. כְּמוֹ שְׁאֵינִי רוֹאֶה בְּצִרְתָּם.

אם התורה היא ספר הספרים, אז רש"י הוא פרשן הפרשנים. כל ילד יהודי לומד את חמשת חומשי התורה, וכמעט בכל חומש ניתן למצוא את פירוש רש"י. רבי שלמה יצחקי, הידוע בכינויו "רש"י", חי לפני כאלף שנה בצרפת, והיה הראשון שכתב פירוש על התורה שיעזור לכל ילד להבין את ספר הספרים. פירושו הפופולרי התפרסם בכל תפוצות ישראל, ורש"י הפך ל"מלמד" של כל ילד שלומד חומש.

הרבי יסד דרך חדשה בלימוד רש"י ולימד שכל מילה בו מדויקת, וכל פירוש, ביאור או דוגמה שהוא מביא נכתבו בדיוק מכוון.

בשיחה שלפנינו מתעכב הרבי על פירוש רש"י על הפסוק, ולומד ממנו תובנות מדהימות.

<< הרבי

מה מפריע לרש"י?

צריך להבין:

לתלמיד
עמ' 3

א. גם לולי פירוש רש"י, מבין הבן חמש למקרא את פירוש התיבות "והסתרת פני" (שהקב"ה יסתיר את פניו) - ואם כן, לשם מה צריך רש"י להוסיף ביאור בתיבות אלו?

ב. מדוע כותב רש"י "כמו שאיני רואה בצרתם" - הרי בפסוק לא נכתב הלשון כ' הדמיון, ואם כן, מאין לו לרש"י לחדש שזהו רק "כמו שאיני רואה בצרתם", בכ' הדמיון בלבד?!

הפסוק לכאורה פשוט מאוד. ה' אומר שכתוצאה מעוונות עם ישראל - הוא יסתיר את פניו מהם. לא זקוקים כאן לשום הסבר. לשם מה אפוא זקוק רש"י להסביר דבר מובן ופשוט? ואם הוא כבר מבאר, מדוע הוא כותב זאת

בלשון לא ברורה? במקום לפרש שה' יסתיר את פניו מהם, הוא כותב, "כמו שאיני רואה בצרתם". מהו המקור לחידוש שזה רק "כמו"? אולי ה' באמת מסתיר את פניו.

לתלמיד
עמ' 3

והביאור:

כאשר הבן חמש למקרא לומד את הפסוק "וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרת פני מהם" - מתעוררת אצלו קושיא:

"ועזבתים" פירושו - שהקב"ה עוזב את בני ישראל, חס ושלוש, הולך למקום אחר, ואינו נמצא ביחד עם בני ישראל. ואם כן, מה שייך לומר "והסתרת פני" כאשר הוא נמצא במקום אחר לגמרי?!

בשלמא כאשר הקב"ה נמצא באותו מקום ביחד עם בני ישראל, שייך שיהיה מעמד ומצב של "הסתרת פני", היינו, שעם היות שהוא נמצא ביחד עמם, הרי הוא מסתיר את פניו מהם; אבל כאשר הוא נמצא במקום אחר - מה שייך לומר "והסתרת פני מהם"?!

ולכן מוכרח רש"י לבאר את פירוש הכתובים - "כמו שאיני רואה בצרתם", באופן הבא:

גם כאשר הקב"ה נמצא במקום אחר (משום ש"ועזבתים") - יתכן מעמד ומצב שהוא מביט ומסתכל עליהם וכו', ויתכן מעמד ומצב של "הסתרת פני", "כמו שאיני רואה בצרתם" (כדלקמן).

כאשר אדם נמצא בחדר ליד מישהו אחר, הוא יכול להסתיר את פניו. אך כאשר הוא עבר לחדר אחר, אין מה להסתיר. הוא נמצא במקום אחר. ולכן מפרש רש"י, שהכוונה היא שגם כשה' נמצא במקום אחר, זה יהיה באופן שנראה שהוא לא רואה מה קורה עם בני ישראל. כי גם כשאדם נמצא במקום אחר הוא עדיין יכול להסתכל לעבר מה שקורה עם האדם בחדר השני. כך גם כאן. כפי שרואים מפירוש רש"י, ה' אומר שזה יהיה באופן שלא רק ש"עזבתים" - ואני לא לידם, אלא ש"והסתרת פני" - זה ייראה כאילו אני אפילו לא מסתכל מרחוק על מה שקורה איתם.

עזבתים משום שעזבני

אבל עדיין צריך להבין הא גופא - מדוע בפסוק זה ישנו עונש חמור כל כך עד ש"ועזבתים"?!

לתלמיד
עמ' 4

והביאור בזה:

בפסוק שלפני זה נאמר "וקם העם הזה וגו' ועזבני", ומאחר שהנהגתו של הקב"ה היא באופן של "מדה כנגד מדה", כפי שהבן חמש למקרא למד כבר את הפסוק "כי בדבר אשר זדו עליהם"¹, ובפירוש רש"י: "במים דמו לאבדם והם נאבדו במים", שזהו כללות הענין של "מדה כנגד מדה", הרי מובן בפשטות שהעונש על הנהגתו של "עזבני" הוא - "ועזבתים", "מדה כנגד מדה".

מידה כנגד מידה היא עיקרון מוסרי, הנהגתי ומשפטי מהמובילים בתורה, ונחשב לעקרון יסוד בהבנת תורת הגמול במקרא. מהותו של עיקרון זה היא שה' מתנהג וגומל לבני אדם באותו האופן שבו הם מתנהגים.

אחת הדוגמאות הנפוצות לכך הם המצרים שהטביעו את תינוקות ישראל במי היאור, ולבסוף, בקריעת ים סוף, צבא מצרים טבע במי ים סוף.

התורה מספרת, שכאשר יתרו הגיע למדבר לפגוש את משה חתנו, סיפר לו משה את מה שקרה ביציאת מצרים, ועל אודות טביעת הצבא המצרי במי ים סוף. תגובת יתרו הייתה שהם מתו באותה צורה שבה הם הרגו את תינוקות היהודים.

נראה זאת בפסוקים:

מקור 2 ספר שמות, פרק י"ח פסוקים ט-י"א

וַיִּסְפָּר מֹשֶׁה לְחֹתָנוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאתֶם בְּדֶרֶךְ וַיִּצְלַם ה'.

לתלמיד
עמ' 4

וַיֹּאמֶר יְתָרוֹ... עֲתָה יֵדְעֹתִי כִּי גָדוֹל ה' מְכַל הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבָר אֲשֶׁר זָדוּ עָלֵיהֶם.

רש"י:

כִּי בִדְבָר אֲשֶׁר זָדוּ עָלֵיהֶם. כְּתִיבָא מִן – בְּמִים דְּמִו לְאִפְדֵּם וְהֵם נֶאֱכָדוּ בְּמִים:

יתרו התפעל מכך שה' דן אותם במידה כנגד מידה.

כמו כן בענייננו, כאשר עם ישראל עוזב את הקב"ה, כתוצאה מכך – מידה כנגד מידה – ה' עוזב את עם ישראל.

<< הרבי

מסתיר את פניו אך עדיין רואה

הביאור בדברי רש"י "כמו שאיני רואה בצרתם":

לתלמיד
עמ' 4

מאחר שלשון הפסוק הוא "והסתרתי פני מהם", ולא "וכיסיתי פני" וכיוצא בזה - בהכרח לומר שהפירוש בזה הוא "כמו שאיני רואה בצרתם", ולא ש"איני רואה בצרתם" ממש חס ושלום.

והביאור בזה:

החילוק שבין כיסוי הפנים ובין הסתרת הפנים הוא - שכאשר מכסה את פניו, נפעל שינוי לא רק בנוגע לזולת (שהזולת אינו רואה אותו), אלא גם בנוגע לפניו, שהם מכוסים כו'; מה שאין כן כאשר מסתיר את פניו, הרי השינוי הוא רק אצל הזולת, שאינו רואה את הפנים, אבל בנוגע לפנים עצמם לא נפעל שינוי כלל.

[ובדוגמת המסווה שמצינו אצל משה רבינו, שזהו ענין של כיסוי הפנים (ולא הסתר בלבד) - הרי זה פועל שינוי בפנים עצמם (לא רק בנוגע לזולת), שהפנים הם מכוסים].

כאשר משה רבינו ירד מהר סיני עם הלוחות השניות, קרן אור פניו. כאשר משה שם לב לכך, הוא על פניו מסווה שיסתיר את קרינת האור. רק כאשר היה מדבר עם הקב"ה וכן כשהיה מעביר את המסר להעביר לעם ישראל, נטל את המסווה מעל פניו.

במקרה זה, כשמשה שם מסווה על פניו, זה הסתיר לשני הצדדים. בני ישראל לא יכלו לראות את משה, ומשה לא היה יכול לראות אותם - מסווה דו-צדדי.

ומאחר שלשון הכתוב הוא "והסתרתי פני" (הסתר בלבד, ולא כיסוי וכו') מפרש רש"י "כמו שאיני רואה בצרתם", היינו, שלמען האמת בודאי שהקב"ה רואה את צרתם, אלא שראייתו של הקב"ה היא באופן של "והסתרתי פני", שנדמה לבני ישראל שהקב"ה אינו רואה בצרתם.

וכמובן גם מדיוק הלשון "והסתרתי פני מהם", היינו, שההסתר הוא אך ורק כלפי בני ישראל, שנדמה להם שהקב"ה אינו רואה בצרתם.

כמו בן שנמצא במשחקיה ומסרב לשוב הביתה לאכול ארוחת ערב. לאחר שאביו קורא לו כמה פעמים, והוא מסרב, האבא אומר, "אוקיי, אני הולך הביתה!" ואז מסתתר במקום קרוב כדי לראות מה יעשה הבן. ברור שהוא לא מפסיק להסתכל ולהשגיח על בנו – אלא רק נוהג בצורה שזה נראה כאילו הוא לא מסתכל.

נחמה גדולה

והנה, בענין זה מצינו נחמה גדולה ביותר לבני ישראל:

לתלמיד
עמ' 5

כאשר בני ישראל נמצאים בזמן הגלות, ומעמדם ומצבם הוא באופן של "והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות", ועד שנדמה להם שהקב"ה אינו רואה בצרתם - הנה על זה אומר רש"י "כמו שאיני רואה בצרתם", בכ' הדמיון בלבד, היינו, שזהו רק מה שנדמה להם שהקב"ה אינו רואה בצרתם, אלא זהו ענין שנוגע לו בעצמו, וכמו שכתוב "בכל צרתם לו צר".

זאת אומרת: לאחר ששלומדים את התוכחה של פרשת בחקותי, והתוכחה של פרשת כי תבוא, ולאחרי זה לומדים בפרשת וילך שישנו מעמד ומצב של "הסתרתי פני וגו'" - צריך רש"י להדגיש שזהו רק "כמו שאיני רואה בצרתם", היינו, שכך זה נדמה לבני ישראל, אבל האמת היא ש"בכל צרתם לו צר", היינו, שהקב"ה נמצא במעמד ומצב של עצבות ומרירות הכי גדולה בגלל צרתם של בני ישראל.

לעיתים, נמצא עם ישראל במצב שקללות התוכחה הן המציאות. האויבים הורגים וטובחים בעם ישראל, ובני ישראל שואלים, "איפה הקב"ה?"

התשובה מחולקת לשני חלקים:

א. הנהגת ה' עם ישראל היא מידה כנגד מידה. כאשר היהודים עוזבים את הקב"ה, אז מידה כנגד מידה - הוא כביכול עוזב אותם.

ב. זה אולי נראה שה' לא רואה מה שקורה, אבל לפועל, הוא בדיוק כמו אותו אבא שמסתתר ולא מפסיק להסתכל ולהשגיח. ה' רואה ומסתכל בכל רגע ורגע, והוא נמצא בעצבות ומרירות הגדולה ביותר מהמתרחש.

כשנשוב, גם הוא ישוב

ומאחר שהסיבה לכך ש"ברגע קטן עזבתיך" היא משום שהנהגת בני ישראל היתה באופן של "עזבני" - מובן בפשטות שעל ידי זה שבני ישראל שבים ופונים להקב"ה (היפך הנהגה של "עזבני"), מתבטל תיכף ומיד הענין של "ברגע קטן עזבתיך".

לתלמיד
עמ' 5

כל הסיבה שה' "עזב" את עם ישראל היא מידה כנגד מידה כתוצאה מכך שבני ישראל עזבו את ה'. אם כן, כך גם בכיוון ההפכי, עצם העובדה שבני ישראל פונים לקב"ה ומבקשים סליחה וגאולה, כבר מספיקה שהוא יחזור אליהם.

ומאחר שכללות ענין התשובה הוא בשעה אחת וברגע אחד [שהרי לא מדובר כאן אודות תיקון הפגמים והשלמת הענינים שחסרו בעבודתו, שזהו ענין הדורש זמן וכו', אלא רק אודות כללות התנועה של "לשוב אל ה'"] - מובן שבשעה אחת וברגע אחד שבים בני ישראל אל הקב"ה, ובדרך ממילא מתבטל תיכף ומיד הענין של "ברגע קטן עזבתיך", ו"מיד הן נגאלין".

בתהליך התשובה ישנם שני חלקים.

החלק הראשון הוא הסיבוב של 180 מעלות: אם עד עכשיו האדם היה רחוק מה', ולא היה אכפת לו ממנו וממצוותיו – כעת הוא שב מדרכיו וחוזר אל ה'. הוא עושה הסכם בנפשו שמה שהיה היה, ומעתה והלאה הוא מציית לדבר ה' ודבק בדרכיו. זוהי החלטה שיכולה להתרחש בהרף עין.

החלק השני הוא כיצד מתקנים את המעוות ואת הפגמים שנוצרו על ידי החטאים, וזה דבר שאכן יכול לארוך זמן. כשאנו מדברים על מעגל הקסמים העצוב, שה' עוזב את היהודי משום שהיהודי עזב את ה', הרי עצם ההחלטה לחזור בתשובה ולשוב אל ה' – מספיקה כדי לשבור את המעגל הזה ולהביא את הישועה.

ב. הטיעון למען היהודים

עושים תשובה ביחד

מקור 3 מדרש איכה ובה ה' כ"א

לתלמיד
עמ' 6

הַשִּׁיבֵנוּ ה' אֱלֹהֵי וְנִשְׁוֹבָה, אָמְרָה כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, "רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם שֶׁלָּךְ הוּא הַשִּׁיבֵנוּ". אָמַר לָהֶם שְׁלָכֶם הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: שׁוּבוּ אֵלַי וְאֶשְׁוֹבָה אֲלֵיכֶם, נְאֻם ה', אָמְרָה לִפְנֵי רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם שֶׁלָּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: שׁוּבֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ³, לָכֵן נֶאֱמַר: הַשִּׁיבֵנוּ ה' אֱלֹהֵי וְנִשְׁוֹבָה.

מגילת איכה חותמת במילים, "השיבנו ה' אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם". על פי המדרש, מילים אלה מנציחות ויכוח תמידי בין כנסת ישראל לקב"ה על מי לעשות את הצעד הראשון כלפי השני.

לשיטתה של כנסת ישראל, הקב"ה אחראי להשיבה: "אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: ריבוננו של עולם שלך הוא – השיבנו... שנאמר 'שובנו אלך יעננו'", ואילו לשיטת הקב"ה, כנסת ישראל הנושאת באחריות לשוב: "אמר להם: שלכם הוא שנאמר 'שובו אלי ואשובה אליכם נאום ה'".

[בסופו של דבר, מושגת פשרה בנוסח המחייב הן את כנסת ישראל והן את הקב"ה, "לכך נאמר: השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם"].

אך בפסוקים הללו מובא הוויכוח ברמה קדומה יותר. לא מי ישוב למי, אלא מי אשם בריחוק.

מה שלמדנו כעת הוא הגרסה של הקב"ה, שאומר, "אתם עזבת אותי, ולכן עזבתי אתכם".

אך עם ישראל אומרים לו – אתה הוא זה שעזבת אותנו קודם. לקחת מאיתנו את משה רבינו!

<< הרבי

הקב"ה התחיל

יתירה מזו:

לתלמיד
עמ' 6

טענת בני ישראל היא, שעצם האפשרות שהנהגתם תהיה באופן של "עזבני" - הרי זה בסיבת העדרו של משה רבינו, וכמו שכתוב בפרשתנו "ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ גו' ועזבני", אבל אם הקב"ה לא היה לוקח מהם את משה רבינו, לא היה יכול להיות "עזבני"!

משה רבינו הוא "רעיא מהימנא", רוען של ישראל, וישנה ההבטחה שרועה אמיתי "לא יעזוב את צאן מרעיתו", ואם כן - טוענים בני ישראל - מדוע לקחו מהם את משה רבינו, הרי אם משה רבינו היה נמצא עמם במשך כל הזמן, לא היתה אפשרות כלל שתהיה ההנהגה באופן של "עזבני"?

אם משה היה נכנס איתנו לארץ וממשיך להנהיג אותנו, אומרים בני ישראל, זה לא היה קורה. הוא היה מנהיג אותנו כשורה, היינו ממשיכים לעבוד את ה', והכל היה טוב.

העם זקוק למנהיג

ואין זה מספיק מה שבכל אחד ואחד מישראל ישנו ניצוץ של משה רבינו, וכמבואר בתורה אור⁴ שכל תלמיד חכם נקרא בשם משה, כמובא בגמרא "משה שפיר קאמרת"...

לתלמיד
עמ' 6

מקור 4 תלמוד בבלי, מסכת סוכה, דף ל"ח עמוד ב'-דף ל"ט עמוד א' (עם ביאור ותרגום אבן ישראל)

אמר רב ספרא לרבא: משה – כלומר, הנה אדם גדול כמשה בדורו – וכי יפה אמרת!

לתלמיד
עמ' 6

באחד הוויכוחים בין רב ספרא לרבא, קרא רב ספרא לרבא בשם "משה", כוונתו הייתה לשבחו שהוא גדול הדור. מהדברים הללו לומד אדמו"ר הזקן בתורה אור, שכל תלמיד חכם נקרא משה, משום שכשהוא לומד את התורה, מאיר בו האור של הקב"ה והניצוץ של משה רבינו.

יבוא משהו ויאמר: בכל יהודי יש ניצוץ של משה. כל תלמיד חכם נקרא משה. אזי מהי טענתם של בני ישראל?

<< הרבי

כי ענין זה אינו בגילוי אצל כל אחד ואחד מישראל, וצריכים להתייגע על זה כו', זאת אומרת, אף על פי ש"תורה צוה לנו משה גו'", אף על פי כן בהכרח להתייגע בלימוד התורה, מאחר שאין זה בגילוי וכו' - ולכן, צריכים את משה רבינו בפועל, כי דוקא על ידו נשללת האפשרות של "עזבני".

לתלמיד
עמ' 6

בני ישראל טוענים, שלא מספיק אדם עם ניצוץ של משה. הם זקוקים לאדם שניצוץ זה נמצא אצלו בגילוי! הם צריכים את משה רבינו בעצמו. רק לו יש את הכוח לוודא שבני ישראל לא יעזבו את ה'.

משה פעל גם ברוחניות וגם בגשמיות

ופעולתו של משה רבינו בנוגע להנהגתם של בני ישראל מתבטאת (לא רק בענינים רוחניים, אלא) גם בענינים גשמיים - שהרי בזכותו של משה רבינו ניתן לבני ישראל מן - "לחם מן השמים", ובזכותו ניתנו להם מים וענני הכבוד (שעל ידם נפעל הענין של "שמלתך לא בלתה מעליך") - לאחר פטירת מרים ואהרן, כמאמר רז"ל⁵ ש"חזרו שניהם בזכות משה", ועל זה נאמר "ואכחיד את שלשת הרועים בירח אחד".

לתלמיד
עמ' 7

מקור 5 תלמוד בבלי, מסכת תענית דף ט' עמוד א'

רבי יוסי ברבי יהודה אומר:

לתלמיד
עמ' 7

שְׁלֹשָׁה פְּרָנְסִים [מְנַהֲגִים] טוֹבִים עָמְדוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּצָאָתָם מִמִּצְרַיִם, וְאֵלֵּי הֵן: מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּמִרְיָם. וְשֹׁלֵשׁ מִתְּנוֹת טוֹבוֹת נִתְּנוּ מִשָּׁמַיִם עַל יָדָם, וְאֵלֵּי הֵן: בָּאֵר הַמַּיִם, וְעַנְּן הַכְּבוֹד, וְהַמָּן.

הבאר נתנה לישראל בזכות מרים, ועמוד ענן - בזכות אהרן, והמן - בזכות משה.

ועל כן כאשר מתה מרים נסתלקה הבאר, שנאמר: "ותמת שם מרים", ונאמר אחריו: "ולא היה מים לעדה", וחזרה הבאר לישראל בזכות שניהן, משה ואהרן.

מת אהרן נסתלקו ענני כבוד, שנאמר: "וישמע הכנעני מלך ערד", מה שמועה שמע - שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור שאין לישראל עוד הגנה משמים ולכן נתנה לו רשות להלחם בישׂראל. חזרו שניהם - הבאר וענני הכבוד - בזכות משה.

מִתְּ מֹשֶׁה נִסְתַּלְקוּ כָּלָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַכְחֵד אֶת שְׁלֹשֶׁת הָרָעִים בְּיָרֵחַ אֶחָד", וְכִי בְּחֹדֶשׁ אֶחָד מָתוּ שְׁלֹשֶׁת הָרָעִים? וְהֲלֹא מָרִים מָתָה בְּחֹדֶשׁ נִסָּן, וְאַהֲרֹן בָּאָב, וּמֹשֶׁה בְּאֶדְרִי! אֲלָא, מִלְּמַד שֶׁעַם מוֹת מֹשֶׁה נִתְּבַטְּלוּ שְׁלֹשׁ מִתְּנֻת טוֹבוֹת שֶׁנִּתְּנוּ עַל יָדָן, וְנִסְתַּלְקוּ כָּל הַמִּתְּנֻת בְּחֹדֶשׁ אֶחָד – וְלָכֵן נִרְאָה לָהֶם כְּאִלּוּ מָתוּ כָּלָם יַחַד.

משה רבינו היה כוחו גדול להשפיע על היהודים – לא רק ברוחניות, אלא גם – את כל צרכיהם בגשמיות.

וזוהי טענתם של בני ישראל – שלולי הענין של "הנך שוכב עם אבותיך", הסתלקותו של משה רבינו – רוען של ישראל, לא היתה אפשרות כלל להנהגה באופן של "עזבני". ואם כן, הרי זה באשמתו של הקב"ה!

ועל פי זה מובן שצריכים את משה רבינו בפועל כפשוטו, ובאופן שעל ידו נמשכים גם הענינים הגשמיים של בני ישראל.

משיחת שבת פרשת וילך, ה'תשמ"ב, בלתי מוגה

תורת מנחם - התועדויות תשמ"ב כרך א' עמוד 34

נקודות מפתח

- התורה מנבאת שבעתיד הקב"ה יעזוב את עם ישראל ויסתיר את פניו מהם.
- רש"י מסביר שהסתירה תהיה רק כלפי חוץ. מלשון התורה שאלוקים יעזוב (ואחר כך) יסתיר את פניו מוכח שגם לאחר העזיבה אלוהים ממשיך להביט על עם ישראל.
- קיים הבדל בין הסתתרות לכיסוי הפנים. אלוהים בוחר אמנם להסתתר, אך פניו לא יכוסו, ויתאפשר לו להביט עליהם.
- הדבר מהווה נחמה גדולה: גם במצבים קשים, אלוהים תמיד שומר על קשר עין ונוכח.
- עונש הנטישה בא בתגובה להתנהגותם של ישראל, מידה כנגד מידה. לכן עם עשיית תשובה, אלוהים ישוב אליהם בחזרה.
- אלוהים טוען שסיבת הריחוק היא בגלל נטישת עם ישראל אותו, אך ישראל טוענים שזה בעקבות חסרונם של משה שדאג לרוחניות ולגשמיות שלהם.

ציצה לדרך

אלוהים מצפה מאיתנו שנעשה את הצעד הראשון, אז נזכה להארת פנים מצדו